

Список використаних джерел

1. Назаров І.В. Судова реформа як частина правової реформи в Україні. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2011. №1(5). С. 63-75.
2. Історичний нарис про становлення та розвиток арбітражно-судової системи в Україні. *Вісник господарського судочинства*. 2012. №5. С. 6-11.

Хамига В.

*студентка 1 курсу юридичного факультету
Тернопільського національного економічного університету.
Науковий керівник: д. і. н., професор кафедри
теорії та історії держави і права ТНЕУ Грубінко А.В.*

ДЕРЖАВНО ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ У СФЕРІ РЕЛІГІЇ

Початок ХХІ століття характеризується новою політико-економічною ситуацією, в якій опинилася Україна. Наша держава активно і послідовно відстоює свої національні інтереси у глобальному світі. Сучасний стан суспільного розвитку України характеризується формуванням інформаційного суспільства. Інформаційна безпека в загальній системі національної безпеки України посідає особливе місце. З урахуванням темпів інформатизації та розвитку інформаційних технологій, широкого втілення таких технологій у виробництво, оборону, науку, освіту, релігіютощо, інформаційна діяльність стає обов'язковим і навіть вирішальним елементом усіх сфер діяльності суспільства, тому і є елементом всіх складових національної безпеки країни. В цих умовах проблема інформаційної безпеки все більше набуває самостійного суспільного значення. У той же час система зовнішніх і внутрішніх загроз інформаційній безпеці носить комплексний характер і здійснення цих заходів має на меті нанесення збитків у різноманітних сферах суспільного життя.

Поняття «інформаційна безпека» вперше з'явилося наприкінці 1980-х років у праці німецького вченого Г. Одермана, де йдеться про важливий інформаційний компонент у міжнародній безпеці та робиться спроба розглянути проблеми безпеки, комплексно пов'язані з інформаційними загрозами. А у вітчизняній та російськомовній пресі починаючи з кінця 1991 – початку 1992 року спостерігається тенденція до відкритого дослідження проблеми інформаційної безпеки як окремого питання [1, с. 17-23].

Духовно-релігійна сфера національних інтересів безпосередньо пов'язана з дією механізмів самозбереження нації, держави та зі створенням максимально сприятливих умов для її цивілізованого розвитку. Необхідною умовою розбудови демократичної держави є те, що національні інтереси, особливо у духовно-релігійній сфері, повинні визначатися виключно волевиявленням народу безпосередньо або через вищі інституції державної влади. При цьому визначальним є принцип відокремлення церкви від держави як важлива конституційна демократична засада взаємовідносин держави і релігійних організацій, умова та гарантія свободи совісті. В Україні існує певна законодавча база для формування правового поля, що визначає духовні пріоритети і забезпечує захист національних інтересів у сфері духовного життя українського суспільства.

Проте, повного розуміння проблем релігійної безпеки, як одного з пріоритетних чинників внутрішньої стабільності держави, поки що не відбулося. Невідкладність вирішення цієї проблеми викликана кількома важливими чинниками, які характеризують сучасний стан українського суспільства.

У сучасних умовах розвитку українського суспільства, за наявності глибокої економічної та політичної криз в державі, з відчутним впливом на внутрішню політику близьких та далеких сусідів, актуалізується проблема збереження духовно-релігійної самоідентифікації українського народу.

Одне з головних завдань держави в цьому напрямі полягає у забезпеченні громадян правами і можливостями задовольняти свої духовні потреби незалежно від соціальних, економічних, національних і конфесійних вподобань. У Конституції України зазначено: “Кожен має право на свободу світогляду і віросповідання. Це право включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої... Церква і релігійні організації відокремлені від держави... Жодна релігія не може бути визнана державою як обов’язкова” [2]. Духовні цінності, як пріоритети національних інтересів, визначені Законом України “Про основи національної безпеки України” і розглядаються як складові частини загальної національної безпеки [3]. У стратегії Національної безпеки України зазначено, що стратегічними пріоритетами політики національної безпеки є досягнення національної єдності та консолідації суспільства шляхом подолання як об’єктивних, так і штучних суперечностей соціокультурного, конфесійного, етнічного, мовного, міжрегіонального та регіонального характеру на основі повноцінного додержання конституційних гарантій прав і свобод людини і громадянина [4]. За Конституцією України головним суб’єктом національної безпеки у духовно-релігійній сфері є Українська держава, що разом із національними церквами повинна проводити цілеспрямовану політику в цій галузі, покликану забезпечити духовну єдність українського народу, стабільність та динамізм прогресивного розвитку всього суспільства. Результатами такої державної повинно бути забезпечення національних інтересів у духовно-релігійній сфері. Основними інституціями, які формують духовні цінності, є релігійні інститути. Саме вони є важливою складовою національної безпеки України, такого стану релігійно-церковного життя нації (її державно-церковних, міжцерковних та внутрішньоцерковних стосунків), що є чи за певних обставин може бути загрозою національним інтересам держави, стабільному розвитку суспільства та здійсненню невід’ємних прав і свобод громадян. Це стан захищеності життєво важливих духовно-релігійних інтересів українського суспільства (особи, груп віруючих, держави) від внутрішніх загроз і зовнішнього втручання та система суспільно-політичних заходів, яка забезпечує цю захищеність.

В Україні ще немає повного розуміння проблем релігійної безпеки, як одного з пріоритетних чинників внутрішньої стабільності держави. Невідкладність вирішення цієї проблеми викликана кількома важливими чинниками, які характеризують сучасний стан українського суспільства. У першу чергу – це криза основ світогляду, зумовлена руйнацією старих та несформованістю нових пріоритетів в умовах пострадянської дійсності. З’являється вільний простір для нав’язування масовій свідомості невластивих нашому народові цінностей – примітивних утилітарних смислів споживання і

репродуктивного існування як наслідків глобалізаційного процесу. Більше того, є можливості маніпуляцій масовою свідомістю зараз потужні інформаційні технології. Одними із серйозних суперечностей, що заважають здійсненню консолідації українського суспільства є протиріччя і конфлікти в релігійній сфері. На сьогодні саме церква має один із найбільших показників довіри українців. Але постійні суперечки між церквами різного підпорядкування приводить до втрати симпатій з боку населення, а також до нагнітання і так складної соціальної ситуації у державі. Підпорядкування переважної більшості православних в Україні Московському патріархату, що зумовлює загалом до антиукраїнської позиції УПЦ, за визначенням фахівців, є найголовнішою проблемою з точки зору захисту національних інтересів України у духовно-релігійній сфері. Національно-державних інтересів торкається також проблема сучасного стану римо- та греко-католицизму в Україні, а також україноватиканських відносин. Поступове входження України в європейську спільноту потребує суттєвого розширення та зміцнення контактів із домінуючою на цьому континенті католицькою церквою та її світовим центром Ватиканом [5].

Враховуючи всі вищезазначені проблеми слід зазначити, що подолання їх можливе через створення на державному рівні дієвих механізмів консолідації українського суспільства у релігійній сфері. Об'єднання східних і західних українців у духовному, культурному, ідеологічному і політичному аспектах можливо лише через затвердження ідеї Соборної Незалежної України як єдиного національно-політичного організму. Враховуючи досвід розвитку релігійного середовища протягом років державної незалежності, орієнтирами розвитку конфесійного середовища на майбутнє повинні стати певні пріоритети, а саме остаточне створення Української Помісної православної церкви, здійснення модернізації законодавства в даній сфері, але, при цьому, не сліпо копіюючи європейський досвід, а виходячи з власних внутрішньополітичних потреб; утвердження і розвиток партнерських відносин між державою і церквою. Також для повноцінного життя суспільства та його сталого розвитку необхідне функціонування певних об'єктів духовної сфери. Такими об'єктами є: свідомість; свобода думки, світогляду та переконань; духовна культура і духовні цінності; релігійні інститути; інтелектуальна діяльність, стабільне функціонування яких забезпечує духовні потреби соціуму. Вони потребують захисту з боку держави і суспільства [5].

Підсумовуючи слід зазначити, що вирішення більшості з вищезазначених проблем буде сприяти покращенню релігійної ситуації в Україні, консолідації та зміцненню українського суспільства, прискоренню реальної інтеграції України в Європу на базі демократичних цінностей.

З відновленням Незалежності та курсом на демократизацію суспільних відносин в Українській державі постала низка проблем у сфері національної безпеки, розв'язання яких стало одним із головним завдань її утвердження та розвитку. Не останню роль на цьому шляху відіграє духовно-релігійна складова, що в умовах глобалізації та трансформації суспільного життя набуває дедалі помітнішої ролі. Стало цілком очевидно, що якраз ігнорування духовної і церковно-релігійної сфери як чинника національної безпеки держави призводило до гострих конфліктів [6, с. 64-66]. «Українське православ'я» – поняття, яке за останнє десятиліття міцно укорінилося в науковій і церковній

термінології, хоча полеміка щодо змістовного його наповнення триває й досі. Таким його зробила доба утвердження української державності, інституціоналізації православних конфесій, які прагнуть до набуття повної автокефалії та утворення єдиної Помісної Церкви в Україні. Поняття «Українське православ'я» має відображати, передусім, ствердження особливого шляху розвитку Християнської Церкви в Україні, підкреслювати сутнісні відмінності цього шляху від інших національно-територіальних прагнень віруючих православних юрисдикцій, які формують структуру Вселенського православ'я [7, с. 174]. Між тим, подібне його визначення руйнує стару ідеологічну модель національно-культурного розвитку «братніх» народів і, зокрема, українського та російського, на яку і в наш час, попри відверту військову агресію і анексію Криму, роблять ставку проросійські політичні сили в Україні. Це явище об'єктивно слугує основою для обґрунтування змагань українського народу до автокефалії Українського православ'я. У цьому власне й є та найважливіша причина його дискусивності й гостроти. Православна Церква, розвиваючись на теренах України, трансформувала в собі цілий комплекс рис, характерних місцевому етнокультурному типу, сформувала власний національний варіант християнства. Самобутність кристалізувалася за умов історичної специфіки розвитку українського народу, її зберігало й постійно генерувало його національно-релігійне і суспільно-політичне буття [8, с.1-19].

Сучасний стан Українського православ'я – складний і заполітизований. До того ж, воно не однорідне. Будучи представлене кількома гілками, воно атомізує суспільство, поглиблює деконсолідацію і призводить до загострення конфліктів між вірянами різних православних юрисдикцій, кожна з яких має свої політико-ідеологічні пріоритети.

З одного боку, відбуваються процеси суспільної реабілітації релігії, посилення ролі релігії і церкви в усіх сферах суспільного буття, формуванням у громадській думці позитивного ставлення до релігійного феномена як важливої складової духовної культури; а з іншого – релігійстворчий процес оголює ті нервові закінчення, які зачіпають увесь комплекс соціально-економічних, політичних, національних і духовних проблем у практиці життєдіяльності українського народу. Стурбованість і занепокоєння широкої громадськості викликає стан сучасних між- та внутрішньоконфесійних відносин в Україні, які породжують різні чвари і навіть переростають у відверті конфлікти. Особливо загострився конфлікт з православною церквою Московського патріархату під час агресії Росії на Сході [9, с. 76-80]. А також після вручення Томосу про автокефалію Православної Церкви України 6 січня 2019.

Все це не сприяє єдності та згуртованості українського суспільства і спричиняє внутрішні конфлікти між представниками різних православних течій в Україні. Зважаючи на це, а також для послаблення протистояння між конфесіями і мінімізації конфлікту, що вкрай важливо в умовах війни з Росією, доцільними буде вироблення чіткої не лише військової й безпекової державної стратегії, а й релігійної політики. Для цього держава мусить забезпечити в повному обсязі дію Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» та подбати про його подальше вдосконалення для того, щоб ті релігійні утворення, організації, братства та союзи, які створюють загрозу

національній безпеці не могли діяти в Україні. Державні органи влади, які покликані здійснювати релігійну політику в Україні, мають розробити на законодавчому рівні дієві механізми запобігання та блокування будь-яких спроби кожної політичної сили використати релігію як чинник у політичній боротьбі, натомість стимулювати ведення постійного переговорного процесу між конфесіями.

Отже, Україна міжконфесійна держава, де, за різними соціологічними даними, понад 80% мешканців України вважають себе віруючими, а серед суспільних інститутів українські громадяни найбільше довіряють церкві.

Проте на сьогоднішній день релігійні світоглядні орієнтири вже вийшли із площини суто побутових взаємовідносин і певним чином впливають на перебіг подій політичного, культурного і навіть економічного життя в нашій країні. Церкви, володіючи значними матеріальними та людськими ресурсами, маючи безпосередній вихід на електорат, стали не лише невід'ємним елементом українського суспільно-політичного життя, а й самі розпочали боротьбу за місце на «політичному олімпі», а сам релігійний фактор набуває все більшого впливу на національну безпеку України. З'явилася криза основ світогляду, зумовлена руйнацією старих та несформованістю нових пріоритетів. Саме така ситуація спричинила духовний вакуум для значної частини населення країни, з'являється вільний простір для нав'язування масовій свідомості невластивих нашому народові цінностей. Вітчизняний історичний досвід показує, що нерозуміння процесів, які відбуваються у гуманітарній сфері в цілому та релігійному житті зокрема, їх некерованість призводять до саморуйнівних конфліктів у державі.

Нині в Україні пріоритетним напрямом має бути консолідація всього суспільства, спрямування його політичної волі на реалізацію загальнонаціональних інтересів та максимальне використання духовно-інтелектуального потенціалу. Важливу роль у цей складний і відповідальний період здатні відіграти виважена і водночас динамічна державна політика України у сфері державно-церковних відносин та обстоювання власних національних інтересів. Тільки копійка цілеспрямована робота в цьому напрямі зможе перешкодити іншим країнам впливати на розстановку політичних сил в Україні, керувати суспільною думкою. Серед першочергових завдань у даному напрямі слід виокремити необхідність консолідації нації й нейтралізації загроз сепаратистських тенденцій, підвищення життєвого рівня населення, модернізації управління державою і суспільством та зміцнення духовно-морального здоров'я народу.

Список використаних джерел

1. Ніщименко О.А. Інформаційна безпека України на сучасному етапі розвитку держави і суспільства. Наше право. 2016. №1. С. 17-23.
2. Конституція України від 28.06.1996. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. №30. ст. 35.
3. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19.06.2003. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.
4. Про Стратегію національної безпеки України: Закон України від 29.05.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/105/2007>.
5. Чупрій Л. Релігійна безпека України: стан і проблеми. URL: http://sd.net.ua/2009/09/09/relgjjna_bezpeka_ukrani_stan__problemi.html.

6. Хмільовська О. Основні тенденції розвитку православ'я в Україні в контексті національної безпеки. Стратегічні пріоритети. 2009. №4 (13). С. 64-66.
7. Григорович Л. Світоглядна парадигма українського православ'я // Сучасна українська політика: Політики і політологи про неї. 2004. Вип. 5. С. 174.
8. Ігнатуша М. Історичний поступ українського православ'я: Пошук нової парадигми. Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. 2001. Вип. XIII. С. 1-19.
9. Скрипник Є.М. Міжконфесійні конфлікти на сучасному етапі демократичних перетворень. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції 13-14 жовтня 2016 р. Чернівці. С. 76-80.

Яцюк В.

*студентка I курсу юридичного факультету
Тернопільського національного економічного університету.
Науковий керівник: д. і. н., професор кафедри
теорії та історії держави і права ТНЕУ Грубінко А. В.*

ЗАХИСТ ПРАВ І СВОБОД БЕЗДЕРЖАВНИХ НАЦІЙ НА ПРИКЛАДІ ТУРЕЧЧИНИ (КУРДИ)

Проблематика бездержавних націй є не тільки не новою, але і супроводжувала світ протягом століть, оскільки в світі існувало і існує досі величезна кількість націй, які не мають власної держави, але, тим не менш, мають спільну мову, культуру, тощо. За часів, наприклад, імперій, такі нації були безпосередніми ініціаторами розпаду імперій, через те, що бажали бути вільними та незалежними.

Сьогодні, відповідно до міжнародного права, кожна нація має право на самовизначення. Однак принцип права нації на самовизначення, проголошений для надання їм незалежності, як виявилось, має і довгострокові наслідки, адже неможливо лімітувати кількість незалежних держав чи обмежити термін його дії, що зумовило проблему його трактування у сучасному світі.

У наш час, із поширенням технологій та політики відкритості інформації, дуже багато етносів, надихнувшись прикладом схожих груп у різних частинах світу, теж намагаються здобути свою незалежність, шляхом референдумів, еволюцій, тощо. Відповідно до цього, велика кількість існуючих держав намагаються втримати такі нації у кодонах свої держави, створюючи відповідні умови, але дуже часто, на жаль, некоректна політика держав по відношенню до таких націй призводить до конфліктів більш жорстокого характеру, що можна обачити на прикладі Туреччини, в якій етнічний конфлікт із курдськими народами із часом стає все більш глибоким, а відносини між народами стають все більш і більш неприязними.

Тому, розгляд даних відносин в межах вказаної держави являє собою необхідну умову для подальшого розуміння проблеми та її вирішення не тільки в межах Туреччини, але і в межах інших держав, де існують подібні конфлікти.

Дослідження проблеми бездержавних націй, а, тим більш, міжетнічні конфлікти на цьому ґрунті, не мають достатньої теоретичної бази, відсутній комплексний підхід у дослідженні цієї проблематики, будь-які дослідження